

ROMANTIZAM I IMPRESIONIZAM

Muzički romantizam razvija se u XIX veku. Donosi sa sobom pre svega subjektivnost izraza i programsku osnovu muzike. *Harmonski jezik* romantizma, s jedne strane, zahvaćen je hromatikom, dok se sa druge strane, kod kompozitora nacionalnih škola, primećuje veliki uticaj narodne muzike, tj. folklor, pa su i njihove kompozicije prepune diatonike, modalnih lestvica i modalne harmonije, kao i narodnih lestvica.

Harmonija u klasicizmu ima prvenstveno konstruktivnu ulogu i služi za uobličavanje i završavanje rečenice i perioda. U romantizmu ona ima *ekspresivnu ulogu* – važne su emocije, a ne forma i simetrija.

Vrlo su česte *modulacije*. U okviru jedne rečenice i perioda može se sresti niz istupanja i modulacija.

Pojava druge teme u utvrđenom tonalitetu je samo puka formalnost. *Tonalitet* je u klasiци bio znatno proširen upotrebom svih VD i VĐ. Kod romantičara tonalitet se još više širi upotrebom VSD. Najveća novina u harmonskom pogledu, koja znatno proširuje tonalitet, jeste *upotreba medijantike*, a upotrebljavaju se hromatsko i prividno (skriveno) terčno srodstvo. Klasičari ovu terčnu srodnost koriste samo za hromatsku modulaciju, dok romantičari hromatsko i prividno terčno srodstvo koriste kao zamenike, tj. *zastupnike određenih stupnjeva*.

U ranom romantizmu, Šopen, Šubert i Šuman kao medijante u glavnom koriste hromatske terčne srodne tonike (T), i to one koji kao lestvični trozvuci pripadaju istoimenom tonalitetu suprotnog tonskog roda ili paralelnom tonalitetu. Akorde koji se nalaze u istoimenom tonalitetu suprotnog tonskog roda posmatramo kao *varijantne*, jer deluju na prožimanje istoimenog tonaliteta, tj. na *prožimanje dura i mola*. Npr. ako se umesto prvog stupnja u C-duru (akord c-e-g) koristi akord as-c-es ili akord es-g-b, to su onda varijantni akordi (akordi iz c-mola), jer se koriste *umesto prvog stupnja*, a nalaze se u istoimenom tonalitetu *suprotnog tonskog roda* i samim tim dovode do prožimanja dura i mola.

Romantičari rade na *širenju tonaliteta* („što ih je upropastilo“ – komentar mog tadašnjeg profesora harmonije ☺)

Zbližavanje i uzajamno prožimanje istoimenog dura i mola može se sresti istorijski još mnogo ranije, kod akorada koji su bili zajednički za dur i mol:

	C - dur	c - mol
	g - h - d	→ D
Preteče	→ f - as - c	→ molska S
varijantnih	→ h - d - f - as	→ VII
akorada	→ d - f - as	→ F, N ₆

Pozni romantičari, List, Wagner, Frank, uvode u muziku sve medijante. Medijantno se zamenjuju I, IV i V stupanj. Kao medijantni zamenici upotrebljavaju se ovog puta, osim hromatskih terčnih srodnika, i prividni (skriveni) terčni srodnici. Sve sekvence, transpozicije, modulacije, ponavljanja odvijaju se po velikim i malim tercama. Sve modulacije odvijaju se pomoću terčnog srodstva.

Eliptična razrešenja vantonalnih dominanti su vrlo česta. Vrlo česte su i upotrebe hromatskih figuracija, slobodna, zakasnela, opisna razrešenja van akordskih tonova. Vrlo česta su i tzv. *slučajna sazvučja*, nastala pri samostalnom kretanju glasova.

Jedna od osnovnih odlika romantične harmonije (pored širenja tonliteta pomoću medijantike) bila je *zamagljivanje, tj. prikrivanje tonaliteta*. Npr. kompozicije ne počinje i ne završava se toničnim akordom.

Sve je bilo prožeto i svodilo se na hromatiku. Uporedo sa obimnim korišćenjem hromatike, kompozitori nacionalnih škola koriste i motive iz folklora, narodne muzike, a sa tim u vezi, i jednostavnu dijatoniku arhaičnog prizvuka i modalne harmonije. Modalne lestvice zauzimaju posebno mesto.

Šopen: mazurke; lidijski, frigijski, eolski modusi iz poljske narodne muzike.

Grig: dorski, miksolidijski, lidijski modusi.

Musorgski i *Rimski-Korsakov*: prvi impresionisti.

Koriste se celostepene i umanjene lestvice, dvojstvo dijatonike i hromatike. Koloristički elementi (celostepene i umanjene lestvice) služe da muzici daju određenu **boju**. Musorgski i Rimski-Korsakov uticali su na razvoj impresionizma. S druge strane, tonalitet prezasićen hromatikom u delima zapadnoevropskih poznih romantičara (npr. Vagnera) morao je da se rastoči, a funkcionalni način razmišljanja potisnut je u pozadinu. U prvi plan stupa koloristička vrednost – boja akorda.

Na pragu XX veka javlja se **Klod Debisi** i njegova muzika, gde se više ne radi o dvojstvu, već o stapanju i istovremenoj primeni modusa i hromatike. Sem modusa koristi se i pentatonika, celostepene lestvice i lokrijski modus.